

Ασφαλιστικό: Η Ελλάδα δεν χρειάζεται να επανεφεύρει την πυρίτιδα

Συνέντευξη στον Βασίλη Ζηρα

Η βιωσιμότητα του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος δεν απειλείται μόνο από τη γήρανση του πληθυσμού, αλλά και από την αδικία, τον κατακερματισμό και την έλλειψη διαφάνειας, υποστηρίζει σε συνέντευξή της στην «Κ» η κ. Μιράντα Ξαφά, μέλος του δ.σ. του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η κ. Ξαφά βρέθηκε στην Αθήνα την προηγούμενη εβδομάδα ως μέλος του κλιμακίου του διεθνούς οργανισμού που είχε επαφές με πολιτικούς κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς για τις εξελίξεις στην ελληνική οικονομία. Για το ΔΝΤ όπως και για άλλους οργανισμούς όπως ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος είναι η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει μεσοπρόθεσμα η ελληνική οικονομία. «Η συνεισφορά των φορολογούμενων στα ασφαλιστικά ταμεία δεν ακολουθεί αρχές κοινωνικής αλληλεγγύης, αλλά το νόμο της ζούγκλας» λέει χαρακτηριστικά η κ. Ξαφά. Ως προς τις πιθανές λύσεις, τονίζει ότι η Ελλάδα δεν χρειάζεται να επανεφεύρει την πυρίτιδα και παραπέμπει στις μεταρρυθμίσεις άλλων κρατών, προτείνοντας τη δημιουργία ενός μικτού αναδιανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού ασφαλιστικού συστήματος, με παράλληλη αύξηση της μέσης ηλικίας συνταξιοδότησης, επανεξέταση του καθεστώτος των βαρέων και ανθυγιεινών και των αναπηρικών συντάξεων, καθώς και των προνομιακών ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών όρων στο Δημόσιο και στα «ευγενή» ταμεία. Επίσης, προτείνει την ανάθεση της διαχείρισης των αποθεματικών των ταμείων σε ιδιώτες.

- Προς ποια κατεύθυνση κινήθηκαν οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησαν άλλες χώρες στο ασφαλιστικό τους σύστημα; Ποιες παραμέτρους του συστήματος άλλαξαν;

- Οι λύσεις υπαγορεύονται από τη φύση του προβλήματος: Η αύξηση του προσδόκιμου της ζωής, σε συνδυασμό με τη χαμηλή γεννητικότητα, συνεπάγεται γήρανση του πληθυσμού και αύξηση του λόγου των συνταξιούχων προς τους εργαζομένους. Μπροστά σε αυτές τις δημογραφικές τάσεις, ένα διανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα, στο οποίο οι σημερινοί εργαζόμενοι πληρώνουν τις συντάξεις των συνταξιούχων, χρειάζεται μεταρρύθμιση για να παραμείνει βιώσιμο. Οι παράμετροι είναι τρεις: Το ύψος των εισφορών, το ύψος των συντάξεων, και τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης. Οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν σε άλλες χώρες άγγιξαν και τις τρεις παραμέτρους. Το ύψος των συντάξεων επηρεάστηκε τόσο από την μείωση του ποσοστού αναπλήρωσης (τον λόγο της σύνταξης προς τον μισθό) όσο και από την τιμαριθμοποίηση των συντάξεων με βάση τον πληθωρισμό και όχι τις μισθολογικές αυξήσεις.

Παράλληλα όμως, έχει θεσμοθετηθεί σχεδόν παντού υποχρεωτικός δεύτερος άξονας του ασφαλιστικού, με διμερή χρηματοδότηση και με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα που δεν επηρεάζεται από δημογραφικές εξελίξεις. Οι εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών επενδύονται από εξειδικευμένες ιδιωτικές εταιρείες επενδύσεων, υπό την αυστηρή επιτήρηση του κράτους ως προς την επάρκεια κεφαλαίων και το είδος των επενδύσεων. Αυτός ο άξονας λείπει από το Ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα,

αλλά θα μπορούσε να δημιουργηθεί από την μετατροπή των επικουρικών ταμείων σε ιδιωτικό, κεφαλαιοποιητικό, δεύτερο άξονα. Η Σουηδική μεταρρύθμιση του 1997 έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι εξασφαλίζει την βιωσιμότητα του διανεμητικού συστήματος εισάγοντας στοιχεία του κεφαλαιοποιητικού. Ο κάθε ασφαλισμένος έχει τον ατομικό του λογαριασμό στον ενιαίο κρατικό ασφαλιστικό φορέα, όπου καταγράφονται οι εισφορές και εικονικοί τόκοι. Γίνεται δηλαδή μία νοητή κεφαλαιοποίηση, καθώς τα ποσά αυτά δεν επενδύονται αλλά χρησιμοποιούνται άμεσα για την πληρωμή συντάξεων. Ο κρατικός φορέας μελετά συνεχώς την εξέλιξη της θνησιμότητας των ασφαλισμένων και υπολογίζει συντελεστές μετατροπής του ποσού που καταγράφεται σε κάθε ατομικό βιβλιάριο σε ισοδύναμη σύνταξη. Ο κάθε ασφαλισμένος γνωρίζει ανά πάσα στιγμή την σύνταξη που δικαιούται, και αποφασίζει πότε θα συνταξιοδοτηθεί. Όσο περισσότερο μένει στην αγορά εργασίας, τόσο μεγαλύτερη σύνταξη παίρνει, ενώ το κράτος εξασφαλίζει κατώτατη σύνταξη για όλους.

- Κατά τεκμήριο, η μεταρρύθμιση των ασφαλιστικών συστημάτων αλλάζει προς το χειρότερο τους όρους συνταξιοδότησης και προκαλεί αντιδράσεις. Πώς αντιμετώπισαν τα κράτη αυτά τις κοινωνικές αντιδράσεις ή πώς έπεισαν τις κοινωνίες τους για την αναγκαιότητα αυτών των μεταρρυθμίσεων;

- Απαραίτητη προϋπόθεση για την κοινωνική αποδοχή της μεταρρύθμισης είναι η ενημέρωση της κοινής γνώμης ώστε να επιτευχθεί η συναίνεση. Η συνεργασία των αντιπάλων παρατάξεων στα κοινοβούλια διευκολύνει την συναίνεση, στον βαθμό που πείθει την κοινή γνώμη ότι η μεταρρύθμιση είναι αναπόφευκτη. Στην Ελλάδα, τρεις παράγοντες δυσκολεύουν τη μεταρρύθμιση: Η έλλειψη διαφάνειας που επικρατεί στα ταμεία (η οποία δυσκολεύει έναν διάλογο βασισμένο σε κοινά δεδομένα), η έλλειψη διαλόγου και συναίνεσης των πολιτικών δυνάμεων, και η αντίδραση των «προνομιούχων» ασφαλισμένων σε κάθε αλλαγή.

- Η Ελλάδα πρέπει να αντιγράψει τις ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις άλλων ευρωπαϊκών κρατών ή θα πρέπει να αναζητήσει το δικό της μεταρρυθμιστικό υπόδειγμα;

- Δεν χρειάζεται να επανεφεύρουμε την πυρίτιδα. Οι λύσεις είναι γνωστές. Οι συνθήκες που επικρατούν στο ασφαλιστικό σύστημα οριοθετούν τις επιλογές. Για παράδειγμα, οι εισφορές στην Ελλάδα είναι ήδη μεταξύ των υψηλότερων στην Ευρώπη, μειώνοντας την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Επομένως η ταμειακή «ανάσα» των αυξημένων εισφορών που θεσμοθετήθηκαν με παλαιότερες ρυθμίσεις δεν είναι πλέον εφικτή. Αντίθετα, υπάρχουν περιθώρια αύξησης του μέσου όρου ηλικίας συνταξιοδότησης, που είναι σχετικά χαμηλός λόγω διατάξεων για πρόωρη συνταξιοδότηση σε «βαρέα και ανθυγιεινά» επαγγέλματα, ανάπηρους, και άλλες ειδικές κατηγορίες. Επιπλέον, το σύστημα ενθαρρύνει την πρόωρη συνταξιοδότηση και την μη παραμονή στην παραγωγική εργασία διότι η σύνταξη δεν αυξάνεται αναλογικά με τις εισφορές από ένα σημείο και μετά.

- Ποιες είναι οι «ελληνικές» ιδιαιτερότητες που καθιστούν κρίσιμο ζήτημα τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού στη χώρα μας;

- Οι Αγγλοι αναλογιστές που κάλεσε η κυβέρνηση στην αρχή της δεκαετίας υπολόγισαν ότι τα ελλείμματα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης θα αυξηθούν

από 5% του ΑΕΠ που ήταν τότε στο 17% το 2050, περισσότερο από κάθε άλλη χώρα της Ε.Ε., υπερβαίνοντας κατά πολύ την αντοχή της οικονομίας για πλήρη κάλυψη των συνταξιοδοτικών υποχρεώσεων στο μέλλον. Αλλά το πρόβλημα στην Ελλάδα δεν είναι μόνο η γήρανση του πληθυσμού. Είναι η αδικία, ο κατακερματισμός, και η έλλειψη διαφάνειας του συστήματος. Επειδή οι παροχές έχουν αποσυνδεθεί από τις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών, το κύριο θέμα είναι ποιος θα φάει τα περισσότερα από την «κοινωνική παροχή», δηλαδή τους φορολογούμενους. Ετσι θεσμοθετήθηκαν, για παράδειγμα, οι «φόροι υπέρ τρίτων» τους οποίους πληρώνει το κοινωνικό σύνολο για να επιδοτήσει τα ταμεία των δικηγόρων, δημοσιογράφων, και άλλων επίλεκτων ταμείων. Επιπλέον, η συνεισφορά του κράτους (δηλ. των φορολογουμένων) στα διάφορα ασφαλιστικά ταμεία δεν ακολουθεί αρχές κοινωνικής αλληλεγγύης αλλά τον νόμο της ζούγκλας. Οι πιο ωφελημένοι είναι οι εργαζόμενοι στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, που απολαμβάνουν τόσο την μονιμότητα όσο και τις υψηλότερες συντάξεις σε σχέση με τις εισφορές τους. Τα λεγόμενα «κεκτημένα κοινωνικά δικαιώματα» είναι προνόμια που διατηρούνται εις βάρος του κοινωνικού συνόλου.

Ο κατακερματισμός του συστήματος είναι τέτοιος, που κανείς δεν έχει ξεκάθαρη εικόνα. Υπάρχουν πάνω από 100 ταμεία, το κάθε ένα με κομματικά επιλεγμένες διοικήσεις, διαφορετικούς όρους συνταξιοδότησης, έλλειψη μηχανοργάνωσης, και ανύπαρκτη εποπτεία. Χάος! Τα ταμεία δεν δημοσιεύουν ισολογισμούς και οι αποδόσεις των κεφαλαίων τους είναι άγνωστες. Οι πολίτες δεν έχουν δικαίωμα να μάθουν πώς αξιοποιούνται τα χρήματά τους. Σε μια «μονομαχία» που είχα με τον κ. Ρομπόλη της ΓΣΕΕ στον Οικονομικό Ταχυδρόμο το 2001, ο ίδιος δήλωσε ότι «δεν έχει αποδειχθεί πως ό,τι είναι δημόσιο είναι ελλειμματικό και ό,τι ιδιωτικό πλεονασματικό». Πράγματι. Μπορεί και να γίνεται θαυμάσια διαχείριση στα ταμεία, απλώς το αποτέλεσμα είναι κρατικό μυστικό! Οσοι θα δίσταζαν να αναθέσουν σε ιδιώτες τη διαχείριση των κεφαλαίων των ταμείων, όπως γίνεται σε χώρες με πιο εξελιγμένα συστήματα, θα πρέπει να αναρωτηθούν αν η μέχρι σήμερα διαχείρισή τους από το κράτος τους γεμίζει αισιοδοξία για το μέλλον.